

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W KONINIE
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК У КОНІНІ
UNIwersytet Narodowy w Użhorodzie
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY W PRZEMYŚLU
ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ПЕРЕМИШЛІ
NARODOWY UNIwersytet Budownictwa Okręgowego im. Admirała Makarowa
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

**ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY
TOM XVII:
PRZEZWYCIĘŻANIE SYTUACJI KRYZYSOWYCH
W NAUCE I W EDUKACJI**

**Pod redakcją:
Jan Grzesiak, Ivan Zymomyra, Vasyl Ilnytskyj**

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ
TOM XVII:
ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ У НАУЦІ ТА ОСВІТІ**

**За редакцією:
Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький**

Konin – Użhorod – Przemyśl – Mikołajów
2024

Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв
2024

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XVII: Подолання кризових ситуацій у науці та освіті / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. 278 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom XVII: Przewyciężanie sytuacji kryzysowych w nauce i w edukacji / [Red.: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. Ilnytskyj]. Konin – Użhorod – Przemysł – Mikołajów: Poswit, 2024. 278 s.

ISBN 978-617-8487-33-1

Видання містить матеріали, що лягли в основу доповідей XVII-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства та літературознавства, мистецтвознавства, історичних, суспільних та природничих наук, туризму, фізичного виховання та реабілітації. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **I.Zymomyra**; dr hab., prof. **M.Zymomyra**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; dr hab., prof. **J.Kuzmenko**; dr hab., prof. **O.Dobrowolska**; dr hab., prof. **T.Mishenina**; dr hab., prof. **K.Nowakowska**; dr hab., prof. **O.Newmerżycka**; dr hab., prof. **A.Peczarskyj**; dr dr **S.Slobodian** (redaktor odpowiedzialny); dr hab., prof. **T.Stepanova**; **H.Wojciechowska**; dr **R.Żowtani**; dr **O.Zymomyra**.

Redakcyjna kolegia:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; д-р філол. н., проф. **І.Зимомря**; д-р філол. н., проф. **М.Зимомря**; д-р іст. н., проф. **В.Ільницький**; д-р пед. н., проф. **Ю.Кузьменко**; д-р філол. н., проф. **О.Добровольська**; д-р пед. н., проф. **Т.Мішеніна**; д-р габ, проф. **К.Новаківська**; д-р пед. н., проф. **О.Невмержицька**; д-р філол. н., проф. **А.Печарський**; канд. тех. н., доц. **С.Слободян** (відповідальний редактор); д-р пед. н., проф. **Т.Степанова**; д-р **Г.Войтехівська**; канд. філол. н., доц. **Р.Жовтані**; канд. філол. н., доц. **О.Зимомря**.

Recenzenci:

dr hab., prof. Zenon Jasiński
dr hab., prof. Ihor Dobriański

Рецензенти:

д-р габ., проф. Зенон Ясінський
д-р педагогічних наук, проф. Ігор Добрянський

ISBN 978-617-8487-33-1

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2024
© Посвіт, 2024

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ. ФІЛОЛОГІЯ. СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Бондаренко О., Пруський А., Тищенко В. Шляхи підвищення стійкості економіки країни в умовах військового часу.....	9
Віннічук О. Практики соціальної адаптації та психологічної реабілітації внутрішньо переміщених осіб в умовах війни.....	11
Галів У., Гжесяк Я., Жовтані Р. Пісенна комунікативна активність образу України.....	13
Гвоздецький Ю. Діяльність молодіжної націоналістичної організації у смт Чернелиця (1948–1949 рр.).....	16
Гвоздяк О. Семантичні особливості німецьких запозичень в українській закарпатській говірці долини ріки Віола.....	20
Глібіщук М. Шпигуноманія на Буковині у роки великої війни.....	21
Запорожець А. Археологічна спадщина України в російських ЗМІ як інструмент пропаганди та утвердження ідеології «руського міра».....	23
Зимомря І., Зимомря М. Утверджувач складових міжкультурної комунікації.....	27
Зимомря М. Престижність вибору його слова – адресна особистість.....	29
Золотухін О. Українська греко-католицька церква на Дрогобиччині в роки Другої світової війни.....	33
Ільницький В. Радянська депортаційна операція із Західної України 1939 р.: нове джерельне свідчення.....	35
Калініченко Т. Трансформації у перекладах як засоби експліцитного вираження смислу.....	43
Носа Б. Між історією та сучасністю: романний світ Філіппа Майєра.....	45
Репетій С. Розвиток свідомості особистості як необхідна умова духовного зростання.....	47
Свястин І. Зародження українських кооперативних пекарень в Галичині наприкінці ХІХ ст.	49
Сирко М. Інформаційний потенціал кримінальних справ для дослідження постаті Івана Губки (1932–2014).....	51
Фиштик Й., Зимомря М., Зимомря О. Архетип образу сумління.....	53
Хоменко І., Фоменко В., Сорока С. Повернення до емпірики, або спроба осмислити результати впливу війни на свідомість дітей шляхом аналізу дитячих малюнків.....	54
Шкода Н., Пшенічна Ю. Діяльність депутатів від України в роботі Першої Державної думи.....	57
Юрчишин Н. Дослідження постаті учасника українського національно-визвольного руху (на прикладі біографії Зенона Коссака).....	60

- У групі запозичень з узагальнюючим значенням зафіксовано зміну сфери вживання основного значення слова. Наприклад, укр. літ. 1. *негідник*; 2. *гульвіса* – нім. *Lump* – укр. гов. *лумп*. В українській закарпатській говірці долини ріки Віола це слово отримало також тлумачення: *алкоголік*; *легковажна людина*.

- За значеннями варіантів, представлених в українській закарпатській говірці долини ріки Віола розрізняємо: 1) запозичення першого значення варіанту (укр. літ. 1. *справа*; *заняття*, *діяльність*, *бізнес*; 2. *торговельна операція*; *угода*; 3. *фірма*, *підприємство*; *магазин* – нім. *Geschäft* – укр. гов. *гешефт*); 2) запозичення двох та більше значень варіанту (укр. літ. *розбитий*, *зіпсований*, *зламаний*, *розірваний*, *загублий*, *виснажений*, *знесилений* – нім. *kaputt* – укр. гов. *капут* запозичено із значеннями 1. *зламаний*; 2. *виснажений*); 3) розширення значення (зафіксовано 8 лексем). Наприклад, укр. літ. *поліно* – нім. *Scheit* – укр. гов. *шайта*. Так називають також незграбну людину.

Проаналізований матеріал показує, що семантично оновлюються іменники, прикметники та дієслова. Проте найбільше семантичних видозмін під впливом німецької мови в українській закарпатській говірці долини ріки Віола зазнали іменники. Щодо сучасного процесу запозичень в українську закарпатську говірку досліджуваних населених пунктів, спостерігається припинення впливу німецької мови. Нині лексеми, запозичені з німецької мови, активно вживає старше покоління, рідше місцеві жителі середнього віку. Молоді люди на побутовому рівні у активному вжитку частіше використовують українські літературні варіанти слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. К.: Вища школа, 1988. 328 с.
2. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов. К.: Вища школа, 1974. 256 с.
3. Hvozdiak O., Zymomyra I. The semantic interference characteristics of German loanwords in Ukrainian vernaculars of Zakarpattia. *Linguistica Pragensia* 1/2019. Filozofická Fakulta Universita Karlova. Praha, Czech Republic. P. 67–78.

Микола ГЛІБИЩУК
(Чернівці, Україна)

ШПИГУНОМАНІЯ НА БУКОВИНІ У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Сучасні українські дослідники Першої світової вивчають різні аспекти цієї, без перебільшення, визначальної події в історії «короткого ХХ століття». Продовжується вивчення політичних перепитів у роки війни, дипломатії, військових баталій тощо. Однак вивчаються й малодосліджені сторінки війни. Скажімо, чимало уваги приділяється дослідженню життя українських селян впродовж 1914–1918 рр. та у період Української революції 1917–1921рр. [1; 2; 3; 4].

Однією з таких перспективних тем для вивчення українськими істориками є шпигуноманія у роки Першої світової. Злам ХІХ та ХХ ст., а особливо період Великої війни 1914–1918 рр., це час розквіту шпигуноманії. Майже кожна з тогочасних імперій підозрювала одна одну: Велика Британія боялася, що царська Росія колонізує Індію,

в імперії Романових був страх, пов'язаний із загрозою впливу німецьких династичних зв'язків на рішення Миколи II і його оточення, кайзерівська Німеччина побоювалася опинитися в оточенні ворожих держав та загрози початку військового протистояння на два фронти. Таких прикладів можна наводити ще багато. Однак, що ми можемо розповісти про шпигуноманію в пограничних регіонах у роки Першої світової, коли зі зміною лінії фронту на цих територіях змінювалася військова адміністрація. Особливе зацікавлення викликає Східний фронт Першої світової, а територія Буковини у той час слугує одним з таких прикладів.

Слід сказати, що Буковина до початку світової війни 1914–1918 рр. була складовою частиною Австро-Угорщини, на якій проживали різні національні спільноти: українці, румуни, євреї, німці, поляки та інші. Упродовж Першої світової тут декілька разів змінювався політичний режим. Історики виокремлюють три періоди функціонування російської військової адміністрації на території краю у роки війни, які були різними за хронологічними межами, адже їх тривалість залежала від коливання лінії фронту. Для Центрально-Східної Європи під час Першої світової, така ситуація не була особливою, оскільки у схожих обставинах опинилися й інші землі цієї частини європейського континенту. У роки війни цей, а також інші чинники (національні стереотипи, виправдання власних військових невдач тощо) сприяли поширенню шпигуноманії на Буковині.

Звісно, що найбільшого поширення ця фобія набула стосовно єврейського населення краю. Особливо під час правління тут російської військової адміністрації. Буковинські євреї ще до приходу військ Російської імперії на Буковину тікали до інших регіонів і міст Австро-Угорщини (Прага, Відень, Будапешт). З початком воєнних баталій Першої світової, єврейське населення краю апріорі підозрювали у шпигунстві і нелояльності до російської влади, що посилювало відчуття безкарності за переслідування євреїв.

Але надумані підозри виникали й щодо інших національних спільнот – німців, поляків, румунів, українців. У місцевих архівних установах зберігаються документи, які демонструють поширеність шпигуноманії й стосовно інших національних спільнот у регіоні в той час. Скажімо, є чимало тогочасних звернень російських військових до вищого керівництва, які зберігаються у фондах органів російської військової адміністрації (*Державний архів Чернівецької області*) про нібито існування на прикордонній території Королівства Румунії «школи-шпигунів», яка готує фахівців для підривної діяльності у тилу російських військ.

Однак не слід забувати, що такі ж фобії існували в австрійській адміністрації, яка поверталася після відходу російської влади. Проти представників національних спільнот, які викликали підозру у шпигунстві, нелояльності чи співпраці з росіянами, застосовувалися ті ж практики (ув'язнення, депортації, страти). Часто під такі переслідування підпадали етнічні групи, які зазнавали утисків з боку попереднього режиму (українці, румуни).

Таким чином, приклад шпигуноманії на Буковині в роки Великої війни 1914–1918 рр., з одного боку, демонструє поширеність цієї фобії в пограничних та мультикультурних регіонах, де проходила лінія фронту і неодноразово відбувалися зміни війсь-

кових режимів. З іншого, вивчення таких явищ на локальних прикладах демонструє перспективу вписування історії окремих регіонів у східноєвропейських, а можливо транснаціональний контекст Першої світової війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібіщук М., Ільницький В. Суспільно-політичні настрої буковинських селян у роки Першої світової війни (за документами державного архіву Чернівецької області). Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. С. 13–18.

2. Ільницький В., Глібіщук М. Селянське питання і аграрні перетворення у роки Української революції (1917–1921) в працях сучасної румунської та польської історіографії. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія. 2024. №. 15/57. С. 49–57.

3. Ільницький В., Глібіщук М., Компанієць О. Аграризм як селяноцентричний феномен Української революції 1917–1921 у фокусі зарубіжної історіографії. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія. Випуск 5/47 (2020). С. 214–234.

4. Корновенко С.В., Глібіщук М.В., Ільницький В.І., Компанієць О.В., Лозовий В.С., Пасічна Ю.Г., Тельвак В.П. Селяноцентричний феномен Української революції 1917–1921 рр.: аграризм: монографія. Черкаси, 2021. 244 с.

Аліна ЗАПОРОЖЕЦЬ
(Полтава, Україна)

АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ В РОСІЙСЬКИХ ЗМІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИ ТА УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕОЛОГІЇ «РУСЬКОГО МІРА»

Археологічна спадщина України є важливим елементом національної ідентичності та історичної пам'яті українського народу. Однак, з початком російського вторгнення та окупації частини українських територій, ця спадщина зазнала значної шкоди і руйнувань. Російські окупаційні сили активно використовують археологічні об'єкти як інструмент історичної та політичної пропаганди, маніпулюючи історичними фактами та перекручуючи їх для утвердження ідеології «руського міра». Крім того, окупація призводить до незаконних археологічних розкопок, знищення та вивезення артефактів, що має згубні наслідки для збереження історичних надбань України.

Культурна спадщина, зокрема й об'єкти матеріальної культури різних часів, відіграє фундаментальну й визначальну роль у формуванні національної ідентичності, збереженні традицій та цінностей. Питання привласнення, вивезення, викрадення, знищення українських культурних цінностей (зокрема археологічних знахідок) представниками Росії актуалізовано від початку повномасштабного вторгнення і пограбуванням низки українських музеїв. До цієї теми активно зверталися ЗМІ, реагували користувачі соцмереж тощо. Однак, звертаючи увагу на такі випадки, суспільство,